

CARLOS KLEIBER

Complete recordings on Deutsche Grammophon

L. VAN BEETHOVEN: 5. i 7. simfonija
J. BRAHMS: 4. simfonija
F. SCHUBERT: 3 i 8. simfonija
Vienna Philharmonic Orchestra
J. STRAUSS: Die Fledermaus
Rehroff, Popp, Varády, Prey, Kollo, Bavarian SO
C. VERDI: La Traviata
Milnes, Domingo, Cotrubas, Bavarian SO
R. WAGNER: Tristan und Isolde
Fischer-Dieskau, Fassbaender, Price, Dresden SK
C. M. WEBER: Der Freischütz
Schreier, Janowitz, Adam, Mathis, Dresden SK
Universal Music © DG 477 8826 (12 CD)

Pred samo zaključivanje ovog broja WAM-a pojavio se u prodavaonicama u ograničenom broju komplet koji svojim značajem (i povoljnom cijenom) zaslužuje brzu reakciju. Vrhunski artizam, referentne audiofiške snimke (dinamika, prostor, detalji i tonalni balans mogu se ocijeniti isključivo u superlativima) i karizma dirigenta značajke su ovog sada prvog među svim izdanim tzv. kuferima. Navedeni je prava senzacija; naime, u povodu 80. godišnjice rođenja Carlosa Kleibera pojavila su se dva kompleta snimaka koja se moraju imati. Prvi su audio, a drugi video zapisi diskografske kuće Deutsche Grammophon. Budući da smo u WAM-u pažljivo pratili audio i video nosače na kojima dirigirao Kleiber, istaci ćemo samo neke od bitnih značajki koje se vezuju uz njih i ime čovjeka koji je mnoge fascinirao i priveo ozbiljnoj glazbi. Upravo se zbog toga ovaj komplet bez rezerve može preporučiti i kao prvi s kojim možete početi formirati svoju diskoteku.

Povodom Kleiberove smrti 2004. godine na mnogo je mjesta s puno entuzijazma isticano čak da je otišao onaj koji izmiče uvriježenim kriterijima i možda najveći dirigent uopće. Podsjetimo ovdje na dio našeg prikaza iz 2000. godine poznate liste "Deset najboljih nosača zvuka" koju je sastavio britanski časopis Gramophone temeljem ankete provedene među čitateljstvom: "Interesantno je da od živih, odnosno aktivnih, interpretata prisutan samo Carlos Kleiber, čak i među prvih pedeset. Da li je riječ samo o konzervativnoj publici ili o rasprostranjenom mišljenju da nema nasljednika velikim interpretima? Najvjerojatnije je da tržište (danas) svojim redovito nesmiljenim zakonomjernostima i manipulacijama, sve u želji za što većom i bržom zaradom, onemogućava ostvarenje potrebne kvalitete. Svi se slažu da ovo nije vrijeme velikih producenata; redom ljudi od knjige, uha i intuicije. Njima, koji su despoti vladali (i uvijek će takvi tako vladati), nije skloni ozračje demokracije s jakim sindikatima i osobnim pravima. Izgleda da na pragovima umjetničkih hramba treba odložiti demokratska prava."

Njegov će rad sa svakim interpretom, na probama posebice, ostati zapamćen po tome što je insistirao na njihovom razumijevanju partiture i pripremi ("Na svom debiju u Covent Gardenu u lipnju 1974. godine proveo je tri sata uvježbavajući 80 sekundi iz Preludija "Kavalira s ružom" - prava lekcija muzičarima da se struktura korijeni već u uvodnoj frazi"). Često se spominju i rukom pisane poruke svima ponaosob tijekom proba i spontane ovacije koje je doživio od orkestra ili pjevača nakon tih proba. O tome rječito govori Domingovo sjećanje: "Sve vrijeme sam ga nastojao zadovoljiti, ne samo zato što sam mu želio ugoditi, već i zato što sam znao da je u pravu."

Teško je davao pristanak za snimanje - dovoljno je bilo i blago nezadovoljstvo s nekim gotovo čisto tehničkim detaljima ili vokalnim solistom. Često je otkazivao i koncerte. Za Kleibera se bez imalo patetičnosti može reći da kompromis nije poznavao, a o svom perfekcionizmu sam kaže: "Ne mogu podnijeti ostavljanje neispravljenih pogrešaka...". Za postavu "Tristana i Izolde" u La Scali (1978.) u tom se kontekstu može reći da je paradigmatički, budući da mu se za ovo zahtjevno djelo činilo nemogućim dovesti na željenu razinu interpretativne snage okupljene ne za snimanje već za izvedbu, to je bio jedan od razloga povlačenja. Možda je dobar dio razloga za rezignaciju ležao u relativno brzom priznavanju i slavi te limitima (nazovimo ih sindikalnim) koji su se pojavili na ozbiljnojglazbenom obzoru, a on to nije mogao (morao) prihvatiti! Ovine treba dodati i to što je u narednim godinama mogao dobiti (čak) milijunski honorar za jednu jedinu snimku.

Sve su njegove snimke referentne, i tehnički, i interpretativno. Weberov "Der Freischütz" (za čije je snimanje Kleiber koristio manuskript partiture) se smatra najboljom verzijom neke opere snimljene na nosače zvuka. Kao razloge izvrsnosti i (vrlo često spominjane) neusporedivosti navodi se: podjela uloga, inspirirani pjevači posvećen orkestar i tehnička ekipa. Slično je s ostalim operama, superlativi i anegdote koje puno govore o iznimnosti Carlosa Kleibera: "La Traviata", "Tristan und Isolde" (po iscrpljujućim zahtjevima za interprete i fascinantom Isoldi/Price) i "Die Fledermaus" (podjednako i na CD-u i na DVD-u).

Za izvedbe simfonija iz ovoga kompleta isticalo se da je samo karizma i demonski duh velikog dirigenta, mogla izvući takvu posvećenost i zvuk iz Bečkih filharmoničara, te neponovljivo, uz tenziju i spontanitet, podastrijeti formalnu logiku uz uzvišeni sjaj tumačenja koji ostao u neizbrisivom sjećanje svima koji su ga imali sreću čuti i vidjeti u živo (na DVD-ima se i to može "osjetiti"). Za snimke simfonija s ovoga kompleta (sve odreda nastale u legendarnom Musikvereinu s Bečkim filharmoničarima) kritika je pored spomenutog, kao rijetko kad pisala o sposobnosti da u svakom detalju prepoznajemo i psihogram djela (primjerice za Schuberta "... duboka melankolija i prisutna energija.")

Ipak, iza svega navedenog krije se prvenstveno njegovo nepokolebljivo i dosljedno poštivanje same partiture (kako se to često i u negativnom kontekstu ističe "do perfekcionizma"), a ne kako se često kaže interpretacija koju potpisuje dirigent. Za Kleibera je to, slično nekolicini drugih velikih dirigentata XX. stoljeća - od Mahlera do Bouleza, šlamperaj ili prezaustotost za koju u ozbiljnoj glazbi nema mjesta. Po njemu je temeljna zadaća dirigenta: rekonstrukcija djela i izvornog zvuka zapisanog u partituri u kooperativnom radu s pripremljenim glazbenicima. Po tome je on jedan od tek nekolicine dirigentata našega vremena koji su prethodili vremenu povijesno obaviještenih izvedaba.

Završimo ovaj tekst iskrenom konstatacijom glede značaja ovog izdanja da mi se rijetko događa da potreba da se nešto tako izvrsno ukratko predstaviti bude blokirana svojevrsnom nemuštošću - jezik je ipak "pretijesan" i nedostaju adekvatne riječi kojima bi se predstavila ova glazbena izvanrednost koju morate poslušati da bi ste u nju povjerovali. Ukratko - komplet koji se mora imati! Aleksandar Mihalyi